

ИВАН Б. ПОПОВИЋ*
ЖЕЉКО Н. БЕЉАЦ

**ПРОСТОРНА ДИСТРИБУЦИЈА И СТРУКТУРА
РЕЦЕПТИВНИХ КАПАЦИТЕТА НА ПРАВЦУ ВЕЛИКОМОРАВСКОГ
СЕКТОРА КОРИДОРА X[†]**

Садржај: У издуженом пространству Великоморавске долине, део Коридора 10 је – као транзитни туристички правац, приказан просторном дистрибуцијом и структуром смештајних капацитета тамошњих рецептивних објеката (осам хотела и десет мотела).

Кључне речи: Великоморавска долина, просторни размештај рецептива, смештајне јединице, структура лежаја, смештајни капацитети

Abstract: In the elongated area of the Great Morava valley, this part of corridor 10 – as transit touristic direction, we represent space distribution and structure of accomodations capacities in the receptive objects (eight hotels and 10 motels).

Key words: Great Morava valley, space distribution of receptive objects, accomodations units, structure of beds, accomodations capacities

Увод. – Представљајући средишњу област у северном делу Балканског полуострва долина Велике Мораве смештена је између Шумадије на западу и карпатско-балканских планина на истоку. На северу је широко отворена према панонском басену, док је у правцу југа у тесној повезаности са долином Јужне Мораве. Услед тога се, у физичко-географском смислу – у њој издвајају (Б. Ж. Милојевић, 1951.) три просторне целине: горњи део (тектонска Параћинско-јагодинска котлина), средишњи део (Багрданска клисура) и доњи део (котлиноста пространство образовано ерозијом језерских наслага по дну панонског залива). Овако означена Великоморавска долина је погодвала за градњу различитих насеља и успостављању саобраћајних веза. Овај копнени пролаз кроз Србију потенцирао је значај комуникационих линија Балкана што је најпре уочио Ј. Цвијић (1987.), упоређујући тај издужени предео Србије са «евроазијским мостом» или «капијом истока». Увидео је и важност транзитних кретања када је истицао да ја овај уздужни коридор Балкана «нека врста медијума за паркирање, пројуривање и протрчавање» (Ј. Цвијић, 1987., 236).

Србија је подунавска па тима и средњоевропска земља. Већом територијом је и централнобалканска, али се може казати да је и приморска а овим и медитеранска земља уколико се уважи као саставни део однедавно усвојене јединствене Државне

* Др Иван Поповић, Географски институт "Јован Цвијић", Београд.
Др Жељко Бијељак, Географски институт "Јован Цвијић", Београд.

[†] Овим чланком се презентирају резултати наставка научних истраживања на пројекту «Дунавско-моравски коридор као главна осовина регионалног развоја и интеграције Србије са окружењем у оквиру Југоисточне Европе» чију реализацију финансира Министарство науке, технологије и животне средине Републике Србије.

заједнице Србије и Црне Горе. Обухватајући средишњи простор Балкана геостратегијски и макрорегионални положај Србије се мењао током минулих историјских епоха, али се «никада није догодило» да он изгуби транзитну и посредничку улогу у односу на ближе и даље балканско и Јужноевропско окружење. Тако, из многих земаља Блиског истока, као и Грчке а нарочито за неке од суседних држава (Бугарска, Македонија и Албанија), преко територије Србије воде најкраће трансверзале према централној Европи, и обрнуто, одатле према поменутим државама.

Европска заједница је – у циљу интензивирања комплексне интеграције и поспешивања бржег развоја источне и југоисточне Европе – дефинисала десет Пан-европских мултимодуларних коридора. Већ до краја деведесетих година 20. века то је постепено учињено са девет, док је коридор 10 одређен накнадно, током 2001. године (И. Б. Поповић, 2003.). Том приликом се утемељило гледиште да ће они афирмисати солидну «мрежу» у склопу «међународног, унутаррегионалног али и трансграничног развојно-интеграционог процеса» (Б. Делић, Б. Атанацковић, 1998., 75) у овом простору Европе. Придавање значаја гео-саобраћајном положају Југоисточне Европе засебно истиче факат да су од ових десет Пан-европских мултимодуларних саобраћајних коридора три (коридор I – Хелсинки-Гдањск, коридор II – Берлин-Москва-Нижни Новгород и коридор III – Берлин-Кијев) изван поменуте макро просторне целине. И док неки од преосталих само тангирају дотле се поједини својим крајком пружају овом макроцелином. Али, кроз њу пролазе и они коридори (коридор VII и коридор X), важни у просторно-функционалном смислу. Реч је о коридору (VII) велико везаним за Дунав као и коридору X (са своја четири одвојка), идентификованим са комуникационим правцем Салцбург-Солун.

Гледано шире, другопоменути коридор је и један од најзначајнијих европских саобраћајних праваца. Ваља истаћи да је он то био и у прошлости, почев од времена Римског царства па све до данас. У протекла два миленијума овај комуникациони правац је представљао а и сада чини најкраћу копнену везу између западне и средње Европе, и предње Азије (као и дела медитеранске Африке). Услед тога је он једна од најважнијих интерконтиненталних копнених комуникација у означеном делу света.

Као маркантни копнени «пролаз», фундиран на удвострученој (друмској и железничкој) саобраћајници, свеевропски транспортни Коридор 10 је претежно усмерен правцем пружања долине Саве, Дунава, Велике Мораве, Јужне Мораве и Вардара, али и њихових већих притока (Тисе, Драве, Западне Мораве, Нишаве и Црне реке). У том централнобалканском и у јужно-европском простору, тако назначен међународни саобраћајни коридор се, на релацији Салцбург-Солун, протеже у дужини од 2586 km. На толикој дистанци и претежно уздуж средишње територије Балканског полуострва (И. Б. Поповић, 2003.) су и најкључнија чворишта (Љубљана, Загреб, Београд, Ниш и Скопље) поменутог Коридора 10. Из ових саобраћајних раскршћа полазе, у разним правцима, бочни краци: 1. Љубљана-Постоја-Копар, 2. Загреб-Марибор-Грац, 3. Београд-Нови Сад-Суботица-Будимпешта, 4. Ниш-Цариброд (Димитровград)-Софија-Истамбул, 5. Скопље-Тетово-Гостивар-Кичево-Охрид, и 6. Велес-Прилеп-Битољ-Флорина-Солун.

Инкорпорирајући се у садржај ове међународне комуникације њена (786 km) дуга деоница кроз територију Србије односно, именовани Дунавско-моравски коридор образује, једновремено, и важан транзитни туристички правац Балкана. Њиме је, успостављена и туристичка повезаност многих просторних целина Средње и Југоисточне Европе. То је, од значаја за Србију, јер је ова тиме у истосмисленој вези са назначеним територијалним обухватима држава из непосредног и ширег окружења.

У Великоморавској долини био је регистрован мањи број смештајних објеката, сконцентрисаних у насељима градског типа. Образована претежно у предатним објектима те намене, што су у овим насељима постојала и по ослобођењу, таква здања су, разуме се, била и са умањеним обимом капацитета за смештај гостију. Током

поратног периода па све до средине шездесетих година на територији Великог Поморавља могле су се евидентирати смештајне јединице («гостињске собе») дистрибуиране у опсегу ондашње истосмислене рецептиве у Јагодини (15), Свилајнцу (6), Ћуприји (6), Смедереву (10), Параћину (14), Паланачком кисељаку (19) и Смедеревској Паланци (15), али и у Рековцу (3) и Плани – 3 (Ј. Ђ. Марковић, 1972.; Група аутора, 1965.). Са реченим следи да је тада укупно регистровано 93 смештајне јединице, што није било чак ни приближно онолико колико (102) их је сада само у једном таквом смештајном објекту савременог типа – хотелу «Смедерево» у истоименом граду. Према сазнању, добијеном из прикупљених (И. Б. Поповић, 2003.) података у њима су се тада налазила 243 различито детерминисана лежаја, што укратко значи да је ондашњој смештајној јединици просечно припадало 2,6 – 2,7 таквих постеља. И оне су биле неравномерно размештене у споменутом насељима, пошто их је највише било у Паланачком кисељаку (преноћиште «Павиљон» - 57 лежаја) и Смедеревској Паланци (хотел «Турист» - 43 лежаја), а потом Јагодини (хотел «Србија» - 22 лежаја и преноћиште «Палас» - 14 лежаја) и Параћину (хотел «Парк» - 30 лежаја) као и у Смедереву (хотел «Гранд» - 25 лежаја), Свилајнцу (хотел «Европа» - 15 лежаја) и Ћуприји (хотел «Касина» - 13 лежаја), док их је најмање било у Рековцу (4) односно Великој Палани (4) уз тамошње централне угоститељске објекте (И. Б. Поповић, 2003.; Ј. Ђ. Марковић, 1972.; Група аутора, 1965.).

У нешто ранијем времену, поред или на удаљености од постојеће железничке комуникације, била је пружена траса онда названог аутопута «Братство-Јединство». Тада је почела градња мотела са обадве стране ове друмске саобраћајнице. Они су, на релацији Београд-Ниш, били утемељени покрај већих поморавских градова али и на местима укрштања ове саобраћајнице са путевима мање важности. Већина тадашњих мотела је остала у функцији и по изградњи Аутопута. Њима се десетак година доцније придружују и хотели «Покајница», «Смедерево», «Топољар», «Јагодина» и «Петрус», с обзиром да су ови, у градским насељима Великог Поморавља (Великој Плани, Смедереву, Свилајнцу, Јагодини и Параћину) били саграђени почетком осамдесетих година прошлог века. Узимајући у обзир мотел «Доротеј» (крај Доње Мутнице) али и нове хотеле «Гитарић» (близо Смедеревске Паланке) и «Епос» (покрај Јагодине) као и «укотвљено» бродско преноћиште «Бела лађа» (Ћуприја) засновано се наводи да сада, у Великом Поморављу функционише 18 објеката за смештај гостију. Издељени на хотеле и мотеле Великоморавског сектора Коридора 10, поменути рецептивни објекти биће предмет даљих разматрања не само у погледу просторне дистрибуције истих већ и по питању одлика њихових капацитета који се тичу структуре лежаја садржаних у расположивим смештајним јединицама.

Представљајући осам хотела («Смедерево», «Гитарић», «Покајница», «Топољар», «Епос», «Јагодина», «Равно» и «Петрус») али и девет мотела («Јерина», «Лозовачка чесма», «Крњеве», «Плана», «Стари хрст», «Кошута», «Раваница», «Доротеј» и «Рубин») са двоименованом назнаком (guest house и мотел), као и једно специфично преноћиште («Бела лађа») побројани смештајни објекти су, у првом реду, означени својом припадношћу, тамошњим, локалним одредиштима. Сагледана им је и дистрибуција у Великоморавском простору са успостављеним појединачним релацијама према траси аутопута, а нису запостављене ни њихове дистанце од градова (Ниша и Београда). Може се навести да је лоцираност хотела углавном везана за градска насеља, што је и схватљиво ако се зна да су смештајни објекти ове врсте традиционално у њима па тако и у оним градовима Великог Поморавља које тангира или је на блиском одстојању пружање аутопута. Насупрот томе, утемељеност мотела се понајвише (7 или 77,8 %) односи на терене у оквиру сеоских атара у чијим је деловима или у целини истрасиран Великоморавски правац аутопута, пошто су само 2 (или 22,2 %) мотелска објекта у опсегу катастарских општина које покривају и ивично распрострањање Велике Планае и Ћуприје.

Просторна дистрибуција рецептивних објеката. – Пружајући се уздуж Великоморавске територије, деонице аутопута су, кључни индикатор ближег сагледавања просторних позиција мотела а сада и новопрованих гостињских кућа као и хотелских објеката. Отуда су сви тамошњи рецептиви издвојени на ситуиране поред аутопута и оне који су од њега таман толико дистанцирани да су му, уз три изузетка (хотел «Смедерево» – 11,2 km, хотел «Гитарих» – 11,3 km и мотел «Доротеј» – 12,8 km), понајвише (81,8 %) у склопу уже околине (0,3-4,8 km). Њима се по нашим (И. Б. Поповић, Ж. Н. Бјељац, 2003.) подацима могу прикључити и они рецептиви (хотел «Топољар» – 7,8 km guest house «Кошута» – 7,2 km) што припадају, по схватању Ж. Јовичића (1997.), међупростору (5,1-7,6 km) уже и шире околине аутопута. Обухваћени опсегом истог навода, напред споменути изузеци су свакако позиционирани у домаћају његовог даљег (ширег – 7,6-7,7 km – 12,7-12,8 km) окружења, што им није минус у савлађивању растојања од стране заинтересованих туриста и других намерника који су у транзиту овим саобраћајним правцем. У односу на претходне, протали смештајни објекти (мотел «Јерина», guest house «Јозовачка чесма», мотел «Крњево» и мотел «Раваница») су непосредно поред аутопута, чиме су и груписани у оне који су најдоступнији транзитним туристичким кретањима.

И у погледу међусобне удаљености третирани смештајни објекти нису, један од другог, на уједначеном друмском одстојању. То се и могло очекивати, пошто је већ познато да је назначена већина тамошњих рецептива удаљена од аутопута побочним скретањима, која су са његове обадве стране у различитим дужинама и, што је много важније – у међусобним дистанцама поприлично неуједначеног распона. Гледајући из правца Београда овакве дистанце се крећу од 0,5-2,6-6,9-9,7-11,5-15,4-28,7 km, одакле се и разазнаје и њихов упросечени износ од 7,2 km. Ово особито због тога што је највећи број (66,7 %) ових побочних скретања на међусобном одстојању које је нешто мање од 9,0 km, што јасно казује да се могућности изналажења смештаја понајчешће указује већ после сваког пређеног 9 km аутопута из правца Београда.

Из правца Ниша није такав случај, јер се до њих долази побочним скретањима чији се распон деоница креће од 3,5 – 7,3 – 12,8 – 16,9 – 20,5 – 28,7 – 32,7 km, чиме се и предочава да им просечна раздаљина износи 12,3 km. Па пошто је највећи број (56,7 %) бочних одвојака на међусобном растојању од 15 km, то се и најчешће проналажење потенцијалног смештаја указује тек после сваког савладаног 15 km аутопута из правца Ниша.

На сличну помисао се долази и уколико се суди на основу дистанци ових рецептива од урбаних агломерација Србије. Таква растојања (у km) казују да се, из правца Београда, први хотел налази на 89,8 km, док се на мотелске објекте може наићи и раније, односно већ од 49,3-86,9 km, што донекле удовољава и пробирљивије прохтеве туристичке клијентеле склоне одредељу и према бољем смештају. И из правца Ниша је донекле слична ситуација једино у погледу хотелског смештаја, с обзиром да се први великоморавски хотел налази по пређених 89,9 km. Насупрот томе, први мотели су само у једном краћем (74,0 km) а више на дужим (97,1 – 98,2 – 102,7 km) растојањима од Ниша, што иде у прилог наводу о њиховој проређенијој заступљености у великоморавском простору, посматраног из овог правца аутопута.

Имајући, у простору Коридора 10 неуравнотежену дисперзију са обадве стране аутопута смештајни објекти су међусобно издиференцирани и у обиму лежаја који су им у склопу расположивих смештајних јединица. Само пет великоморавских рецептива садрже од 50 – 150 смештајних јединица. И док их је 50 односно 55 у два смештајна објекта, у три рецептива број се креће од 102 – 150, што довољно говори да је код другопомнутих смештајних капацитет већег обима. Супротно, он је мало изражен у преосталим, највише (13 или 72,2 %) заступљеним, рецептивним објектима Великог Поморавља. Оваквих рецептива је скоро три пута више, али сви појединачно

располажу од 7 до 49 смештајних јединица, те се убрајају у објекте са малим обимом лежаја.

Табела 1. Рецептивни објекти према просторној припадности Великоморавском сектору Коридора 10 (Ауто-мото Савез Србије, 1998; Група аутора, 2002; И. Б. Поповић, 2003)

РЕЦЕПТИВНИ		ОБЈЕКТИ							
Врста	Назив	Просторна припадност		Дистанца у км		УКУПАН СМЕШТАЈНИ КАПАЦИТЕТ			
		Локално одређиште	Расто. од аутоп.	од Бгд.	од Ниша	смештајне јединице бр.	%	лежаји бр.	%
Мотел	«Јерина»	Мало Орашје	-	49,3	193,1	32	4,1	48	3,3
Хотел	«Смедерево»	Смедерево	11,2	64,7	197,9	102	13,2	152	10,6
Guest house	«Лозовачка чесма»	Лозовик	-	73,6	168,8	12	1,5	12	0,8
Мотел	«Крњево»	Крњево	-	77,5	164,9	33	4,2	68	4,7
Мотел	«Плана»	Вел. Плана	1,4	86,9	159,3	26	3,3	48	3,3
Хотел	«Гитариф»	См. Паланка	11,3	89,8	176,2	14	1,8	15	1,0
Хотел	«Покајница»	Вел. Плана	4,8	90,3	162,7	106	13,7	225	15,8
Мотел	«Стари хрост»	Марковац	0,3	100,7	142,2	55	7,1	110	7,7
Хотел	«Топољар»	Свилајнац	7,8	108,5	149,5	33	4,2	57	4,0
Guest house	«Кошута»	Брзан	7,2	110,3	139,8	50	6,4	100	7,0
Хотел	«Епос»	Јагодина	3,7	139,0	107,1	12	1,5	19	1,3
Хотел	«Јагодина»	Јагодина	1,2	136,5	106,9	150	19,4	320	22,5
Мотел	«Раваница»	Ђуприја	-	145,3	97,1	22	2,8	42	2,9
Хотел	«Равно»	Ђуприја	2,8	148,1	97,8	17	2,2	30	2,1
Бродско прен.	«Бела лађа»	Ђуприја	3,2	148,6	98,2	7	0,9	14	0,9
Хотел	«Петрус»	Параћин	2,7	155,2	89,9	49	6,3	78	5,4
Мотел	«Доротеј»	Д. Мутница	12,8	167,1	102,7	21	2,7	38	2,6
Мотел	«Рубин»	Појате	1,2	168,4	74,0	32	4,1	46	3,2
Сви рецептивни објекти						773	100,0	1422	100,0

Као њихов саставни део лежаји су постали одраз расположивих смештајних јединица код многих рецептива. Претходно и из разлога што су им, смештајне јединице најчешће (12 или 61,2 %) опремљено удвострученим или приближно удвострученим бројем лежаја. У овом смислу одуарају само они великоморавски смештајни објекти који располажу са екстремно малим (12 – 14) или приметно већим (106-150) бројем гостињских соба, пошто је у њима ситуиран или крајње мали (12-15) или поприлично велики (225-320) број лежаја. Гледано у глобалу, и овакви као и напред изложени број лежаја се може испољити и у укупном износу (773), из кога се разазнаје да овим рецептивима просечно припадају 43 лежаја, што надаље казује да би се исти, у том погледу, могли третирати и са малим капацитетима за смештај. Са друге стране, како су сви лежаји размештени у 1422 смештајне јединице олако се долази до констатације да су исте у просеку опремљене са 1,83 постеље, чиме је у целини индициран донекле задовољавајући ниво комфорног смештаја у великоморавским рецептивима.

Структура рецептивних капацитета. – Поменути број смештајних јединица је у осам хотела и десет мотела. У њима су исте у толико неуравнотеженој кумулативној заступљености (483:290) да се може нагласити да их је 193 (или 40,0 %) више у првоозначеним него у другопоменути објектима, што је до прихватљиве (Љ. Косар, 2002.) мере у складу са карактером и обимом услуга у овим врстама смештаја. Смештајне јединице су и са неравномерном раздеоом у склопу њихове опште класификације код хотелских и мотелских капацитета. Тако, двокреветних соба је понајвише (465 или 63,7 %) у хотелима и мотелима на правцу пружања Великоморавског сектора Коридора 10, јер у том простору овакве чине више од половине (257 или 53,2 %) првопоменуте, а близу 3/4 (208 или 71,7 %) у

другоозначене врсте смештаја. По бројности (192 или 24,8 %) следе смештајне јединице са једном постељом, будући да је ових више од 1/4 (130 или 26,9 %) код хотела, док их је преко 1/5 (62 или 21,4 %) од свих гостињских соба у мотелским објектима. И са оваквим учешћем једнокреветних соба у капацитету, видно се добило на подизању нивоа смештаја који је изван њиховог елементарног комфора у трокреветним, претежно породично третираним, гостињским собама. Тако окарактерисан бољи смештај је увећан са регистрованим апартманима, с обзиром да се овим подразумева виши квалитет услуге смештаја у повећаним димензијама корисне површине. Али, овако сложене смештајне јединице су и у третираном простору релативно малобројне (22 или 4,6 %), јер их нема у свим већ само у пет већих и релативно новијих хотела, у чијим су се смештајним «габаритима» могли инкорпорирати и волумени апартмана, појединачно испољени «од најмање једне спаваће собе, купатила и просторије за дневни боравак, опремљене ТВ пријемником и мини баром» (Јб. Косар, 2003., 52). У мотелима их је мање, пошто су у овим објектима скоро у утростручено мањем броју (8 или 2,7 %) у односу на хотеле.

Појединачно посматране по хотелским објектима обухваћеног пространства смештајне јединице се – у склопу означене класификације, показују у нешто издиференцираном саставу. Судећи по њиховом прегледу, у таб. 2, назначавача се да двокреветне претежу (46,9 % – 61,3 %) у садржају истих код хотела («Смедерево» – Смедерево, «Јагодина» – Јагодина, «Топољар» – Свилајнац, «Покајница» – Велка Плана, «Епос» – Јагодина и «Петрус» – Параћин), док им је заступљеност доста подређена (29,4 %) односно прилично редуцирана (7,2 %) у преостала два хотела («Равно» – Њуприја односно «Гитарић» – медеревска Паланка). У ова два хотела су, доминантније (47,0 % - 92,8 %) једнокреветне собе, што иде у корист нешто траженијег смештаја. Исте смештајне јединице су у четири хотела («Топољар», «Петрус», «Епос» и «Смедерево») у уочљиво мањем бројчаном износу (33,3 % - 44,1 %). али и у мањој присутности (9,4 % - 13,3 %) у преостала два хотела («Покајница» и «Јагодина»). Имајући, надаље, у виду да су трокреветне собе евидентирани до око 1/4 (23,6 % - 26,6 %) таквих капацитета само у три хотела («Равно», «Покајница» и «Јагодина»), олако се долази на помисао да се хотели «Петрус», «Епос», «Топољар» и «Смедерево» одликују повољном структуром расположивих смештајних јединица. Заправо, у овим хотелима рецептивима садржане су првенствено собе са квалитетнијом и траженијом услугом смештаја. Ово и отуда што им је збројени «квантум» једнокреветних и двокреветних соба поприлично надређен преосталим смештајним јединицама у које су, у извесној мери, укључени и њихови малобројни апартмани.

У односу на двокреветне, једнокреветне собе су, у уочљивој предности (42,3 % - 56,2 %) над осталим гостињским собама једино у два мотела («Плана» и «Рубин»), што се и одразило у, нешто више испољеном, нивоу смештаја тог типа. Насупрот томе овакав ниво смештаја је у приметно смањеној заступљености (12,1 % - 23,8 %) у друга два великоморавска мотела («Крњево» и «Доротеј»), док их – у преосталом броју мотела («Стари хрст» и «Раваница») и објеката мотелског типа (гостињска кућа «Кошута» и бродско преноћиште «Бела лађа») уопште нема у саставу њихових смештајних јединица. И трокреветне собе су изостављене из седам мотела («Јерина», «Лозовачка чесма», «Стари хрст», «Кошута», «Раваница», «Рубин» и «Бела лађа»), што говори о њиховом благовременом одређењу кадовољавању потреба за вишим нивоом услуга. Због тога су се тропостелне собе задржале само у три мотела («Крњево», «Плана» и «Доротеј») у толикој мери да се може навести да су у њима у незнатној (4,8 %) односно нешто већој присутности (11,6 % - 18,2 %). Осим две, веће, вишекреветне собе у мотелу «Плана» све преостале смештајне јединице мотела се односе на њихове апартмане. И оне су – изузев у гостињској кући «Лозовачка чесма», у прилично малој заступљености (3,7 % - 9,1 %) само у два мотела («Стари хрст» и

«Раваница»), чима се, бар засада, недовољно добило на побољшању квалитета мотелског смештаја у простору Великоморавског сектора Коридора 10.

Табела 2. Садржај смештајних јединица по хотелским и мотелским објектима Великоморавског сектора Коридора 10 (Ауто-мото Савез Србије, 1998; Група аутора, 2004; И. Б. Поповић, 2003)

Х О Т Е Л С К И О Б Ј Е К Т И										
НАЗИВ ХОТЕЛА	САДРЖАЈ СМЕШТАЈНИХ ЈЕДИНИЦА									
	једнокреветне		двокреветне		трокреветне		апартмани		УКУПНО	
	бр	%	бр	%	бр	%	бр	%	бр	%
Смедерево	45	44,1	50	49,0	-	-	7	6,5	102	100,0
Гитарић	13	92,8	1	7,2	-	-	-	-	14	100,0
Покајница	10	9,4	65	61,3	27	25,5	4	3,7	106	100,0
Топољар	11	33,3	20	60,6	-	-	2	6,0	33	100,0
Епос	5	41,7	7	58,3	-	-	-	-	12	100,0
Јагодина	20	13,3	86	57,3	40	26,6	4	2,6	150	100,0
Равно	8	47,0	5	29,4	4	23,6	-	-	17	100,0
Петрус	18	36,7	23	46,9	3	6,1	5	10,2	49	100,0
Сви хотели	130	26,9	257	53,2	74	15,3	22	4,6	483	100,0

М О Т Е Л С К И О Б Ј Е К Т И												
НАЗИВ МОТЕЛА	САДРЖАЈ СМЕШТАЈНИХ ЈЕДИНИЦА											
	једнокреветне		двокреветне		трокреветне		вишкрев.		апартмани		УКУПНО	
	бр	%	бр	%	бр	%	бр	%	бр	%	бр	%
Јерина	16	50,0	16	50,0	-	-	-	-	-	-	32	100,0
Лозовачка чесмаћ	8	66,7	-	-	-	-	-	4	33,3	12	100,0	
Крњево	4	12,1	23	69,7	6	18,2	-	-	-	33	100,0	
Плана	11	42,3	10	38,4	3	11,6	2	7,7	-	26	100,0	
Стари храст	-	-	53	96,3	-	-	-	2	3,7	55	100,0	
Кошута	-	-	50	100,0	-	-	-	-	-	50	100,0	
Раваница	-	-	20	90,9	-	-	-	2	9,1	22	100,0	
Доротеј	5	23,8	15	71,4	1	4,8	-	-	-	21	100,0	
Рубин	18	56,2	14	43,8	-	-	-	-	-	32	100,0	
Бела лађа	-	-	7	100,0	-	-	-	-	-	7	100,0	
Сви мотели	62	21,4	208	71,7	10	3,5	2	0,7	8	2,7	290	100,0

Премда су, у домањају овог пространства, у нешто мањем броју од мотела, хотели располажу са 896 лежаја односно за 370 (или 41,3 %) постеља више од истих у мотелима. Најмање (30 или 3,3 %) лежаја је у опсегу њихових апартмана а потом и у једнокреветним собама (130 или 14,5 %), што скупа чини тек нешто преко 1/6 (160 или 17,8 %) лежаја свих великоморавских хотела. Уобличен у релативно малом броју лежаја тај квалитетнији хотелски смештај је запостављенији од лежаја у трокреветним односно двокреветним смештајним јединицама, јер је њима потенцирано 222 или 24,8 % односно чак 514 или 57,4 % лежаја ових рецептива. Тиме се недвосмислено казује да у овим, у глобал, претежу они лежаји којима се понајчешће омогућава осредње комодитет третираног мотелског капацитета.

Код мотела је нешто другачија структура лежаја. И овде се такви капацитети одликују скоро безначајним, уделом (10 или 1,9 %) лежаја у оквиру њихових малобројних апартмана. Заједно са лежајима (62 или 11,8 %) једнокреветних соба овакав, квалитетнији, капацитет износи нешто преко 1/7 (72 или 13,7 %) мотелских лежаја Великог Поморавља. Са овим се наилази и на помисао да се формирање таквог скупа лежаја одвијало без неке посебне бриге о савременој тражњи мотелског смештаја. Апстрахујући мало учешће збројених лежаја (38 или 7,3 %) трокреветних и вишкреветних соба мора се нагласити да они из двокреветних смештајних јединица далеко предњаче (416 или 79,0 %) у укупној структури истих у мотелским објектима Великог Поморавља. Заузимајући према таб. 3., чак преко 3/4 свих лежаја великоморавских мотела они су и у приметној доминацији над истосмисленим лежајевима у хотелској рецептиви овог пространства. Тиме се умногоме ставља до знања да су се ови рецептивни објекти, изузев једног (гостињска кућа «Лозовачка

чесма»), приклонили опредељењу чиме се понајвише тежи удовољавању захтева за средњим комодитетом мотелског смештаја.

Табела 3. Структура лежаја у смештајним јединицама хотела и мотела у Великоморавском сектору Коридора 10 (Ауто-мото Савез Србије, 1998; Група аутора, 2004; И. Б. Поповић, 2003)

Х О Т Е Л	С Т Р У К Т У Р А Л Е Ж А Ј А									
	једнокреветне		двокреветне		трокреветне		апартмани		У К У П Н О	
	бр	%	бр	%	бр	%	бр	%	бр	%
Смедерево	45	29,6	100	65,8	-	-	7	4,6	152	100,0
Гитарих	13	86,6	2	13,4	-	-	-	-	15	100,0
Покајница	10	4,4	130	57,8	81	36,0	4	1,8	225	100,0
Топољар	11	19,3	40	70,1	-	-	6	10,5	57	100,0
Епос	5	26,3	14	73,7	-	-	-	-	19	100,0
Јагодина	20	6,2	172	53,7	120	37,5	8	2,6	320	100,0
Равно	8	36,7	10	33,3	12	40,0	-	-	30	100,0
Петрус	18	23,0	46	58,9	9	11,5	5	6,4	78	100,0
Сви хотели	130	14,5	514	57,4	222	24,8	30	3,3	896	100,0

М О Т Е Л	С Т Р У К Т У Р А Л Е Ж А Ј А											
	једнокреветне		двокреветне		трокреветне		вишекрев.		апартмани		У К У П Н О	
	бр	%	бр	%	бр	%	бр	%	бр	%	бр	%
Јерина	16	50,0	16	50,0	-	-	-	-	-	-	32	100,0
Лозовачка чесмаћ	8	66,7	-	-	-	-	-	-	4	33,3	12	100,0
Крњево	4	12,1	23	69,7	6	18,2	-	-	-	-	33	100,0
Плана	11	42,3	10	38,4	3	11,6	2	7,7	-	-	26	100,0
Стари храст	-	-	53	96,3	-	-	-	-	2	3,7	55	100,0
Кошута	-	-	50	100,0	-	-	-	-	-	-	50	100,0
Раваница	-	-	20	90,9	-	-	-	-	2	9,1	22	100,0
Доротеј	5	23,8	15	71,4	1	4,8	-	-	-	-	21	100,0
Рубин	18	56,2	14	43,8	-	-	-	-	-	-	32	100,0
Бела лађа	-	-	7	100,0	-	-	-	-	-	-	7	100,0
Сви мотели	62	21,4	208	71,7	10	3,5	2	0,7	8	2,7	290	100,0

Гледано и по објектима поменуте рецептиве структура ових смештајних капацитета се показује у прилично сличном изгледу. Тако, у највећем броју хотела («Јагодина», «Покајница», «Петрус», «Смедерево», «Топољар» и «Епос») лежајеви двокреветних соба су у изразитој предности (53,7 % - 73,7 %) над осталим лежајевима третираног хотелског смештаја. Једино су у два хотелска објекта у далеко мањој заступљености, пошто их је до 1/3 (10 или 33,3 %) у једном («Равно»), а нешто више од 1/10 (2 или 13,4 %) у другом хотелском рецептиву («Гитарих»). Отуда само у последње поменутом хотелу далеко доминирају (86,6 %) лежаји једнокреветних смештајних јединица, што није случај са већином осталих хотела («Топољар», «Петрус», «Епос», «Равно» и «Смедерево»), јер им ови лежаји понајвише заузимају око 1/4 (23,0 % - 26,7 %) расположивих постеља, мада има и таквих («Јагодина» односно «Покајница»), где су ови смештајни капацитети у изразито умањеној присутности (4,4 % - 6,2 %). Због тога су се они, у последње означеним хотелима, прилично приближили броју (8 или 2,6 % односно 4 или 1,8 %) лежаја којима су у истим рецептивима опремени њихови малобројни апартмани.

Према очекиваном, од преосталог броја хотелских лежаја, баш у овим хотелима је сконцентрисана највећа појединачна заступљеност (120 или 37,5 % односно 81 или 36,0 %) лежаја који потичу из састава њихових трокреветних смештајних јединица. Ако се – саобразно таб. 3., има у виду да је заступљеност таквих лежаја и још напола мања (11,5 % – «Петрус») али и већа (40,0 % – «Равно»), олако се може извести закључак да је у сваком другом великоморавском хотелу умањен капацитет смештаја у оној мери у којој су у структури истих капацитета присутни лежаји у склопу трокреветних соба. Великоморавски хотели се одликују разноликом структуром

лежаја, почев од оних («Смедерево», «Гитарић») где је она повољна па до таквих («Равно»), у којима је најнеприкладнија савременој тражњи туристичких кретања.

У мотелским објектима, структура ових капацитета је још и више окарактерисана лежајевима који потичу из уобичајеног садржаја двокреветних смештајних јединица. Као такви ови нису евидентирани само у једном мотелском здању (гостињска кућа «Лозовачка чесма»), док су у свим осталим у приличној мери надређени другим скупинама лежаја. Они су или у врхунској доминацији (95,3 % - 100,0 %), као што је то случај са мотелима «Раваница» и «Стари храст» али и гостињском кућом «Кошута», односно бродским преноћиштем «Бела лађа» или су, пак, у толикој упадљивој заступљености (41,7 % - 78,9 %) у појединим мотелима («Плана», «Рубин», «Јерина», «Крњево» и «Доротеј») да им се по изражајности други «родови» постеља не могу ни приближити. Иако су садржани у скоро седам пута мањој испољености, ипак су осамљени лежаји њихових смештајних јединица високо котирали. Они су на другој позицији мотела зато што захватају око 1/3 (22,9 % - 39,1 %) таквог обима у три мотела («Плана», «Јерина» и «Рубин»), а чак су и у 2/3 (66,7 %) заступљености у гостињској кући «Лозовачка чесма». Занимљиви је да оваквих лежаја има мало (5,9 % - 13,2 %) само у два мотела («Крњево» и «Доротеј»), док су сасвим изостављени из њихове структуре у оним мотелским објектима («Стари храст», «Кошута», «Раваница» и «Бела лађа»), где је заступљена висока доминација лежаја «двокреветног порекла». За разлику од хотелске у мотелској рецептиви је регистрована изразито умањена присутност (7,9 % - 26,5 %) лежаја који припадају трокреветним собама, с обзиром да ови учествују у структури лежаја само у мотелима («Крњево», «Плана» и «Доротеј»). Ваља навести и то да у састав тих мотела улазе и апартмански лежаји. Они су једино у мотелима «Стари храст» и «Раваница» и поменутој гостињској кући «Лозовачка чесма» заступљени и са 1,9 %, па се означеном мотелском смештају могу приписати само осредње вредности тако да се о томе мора повести рачуна.

Размештени, у простору коридора 10, на различитим међусобним дистанцама, великоморавски хотели и мотели су и неуравнотежено ситуирани са обадве стране аутопута. Установљено је да се они разнолико показују и обимом капацитета, будући да су им лежаји диференцијално (од 15 до 320) заступљени у неједначеном броју (од 12-14 до 105-150) смештајних јединица. Овим су оне, за потребе смештаја гостију, просечно опремљене са 1,83 постеље у чему се разазнаје незобилазни индикатор важних одредница њихових могућности. И сагледана структура смештаја великоморавских рецептива се не сме занемарити у активностима уобличавања будућих туристичких токова у овом делу Коридора 10. Она може бити добра полазна основа и онима који се баве планирањем транзитног саобраћаја у комплементарне делатности тог простора.

Л И Т Е Р А Т У Р А

- Боривоје Ж. Милојевић (1951.): **Долина Велике Мораве**, ргионално-географска испитивања; Зборник радова, књ. 3 (стр. 1-64); Географски институт САН; Београд
- Јован Цвијић (1987.): **Географски и културни положај Србије**; Антропогеографски и етнографски списи; Сабрана дела, књ. 4 том I (стр. 225-239); Издавачка установа «Књижевне новине», САНУ, Завод за издавање уџбеника; Београд
- Иван Б. Поповић (2003.): **Дунавско моравски коридор као важан део саобраћајног система Балкана**; Рукопис (стр. 1-3); Архив рукописа И. Б. Поповића; Београд
- Branislav Derić i Bratislav Atanacković (1998.): **Međunarodno regionalno integrisanje Srbije**; *Ekonomске теме*, br. 2 (str. 17-24); *Ekonomski fakultet Niš*; Niš
- Željko N. Bjeljac i Ivan B. Popović (2003.): **Prostorni razmeštaj i analiza kvaliteta smeštajnih kapaciteta na pravcu Panevropskog koridora 10**; *Hotel-Link*, knj. 1 (str. 132-141); *Viša hotelijerska škola*; Beograd
- Jovan Đ. Marković (1972.): **Gradovi Jugoslavije** (str. 5-484); *Zavod za izdavanje udžbenika SR Srbije*; Beograd
- Група аутора (1965.): **Србија – знаменитости и лепоте** (стр. 7-801); Новинско предузеће «Књижевне новине»; Београд

Усмено саопштење Живадина Јовичића о распрострањању уже и шире околине; Београд
 Ljiljana Kosar (2002.): **Hotelijerstvo – teorija i praksa** (str. 7-323); Viša hotelijerska škola; Београд
Скица размештаја мотела на релацији Београд-Ниш (1998.); Ауто-мото Савез Србије; Београд
 Група аутора (2004.): **Srbija – smeštajni kapaciteti** (str. 3-81); Turistička organizacija Srbije; Београд
 Иван Б. Поповић (2003.): **Хотелски и мотелски рецептиви у Великом Поморављу**; Рукопис (стр. 1-4);
 Архив рукописа И. Б. Поповића; Београд

IVAN B. POPOVIĆ
 ŽELJKO N. VJELJAC

S u m m a r y

**SPACE DISTRIBUTION AND STRUCTURE OF RECEPTION CAPACITIES
 ON DIRECTION GREATMORAVIAN PART OF CORRIDOR X**

As an exquisite continental passage Corridor 10 has, among other characteristics, its foundations in transport routes in the Balkans including the “greatmoravian” region of Serbia. Since this route and railway route is important for transit of tourists a special distribution of hotel and motel capacities has been analysed respecting the locality, inner and outer highwaz surroundings and their distance from Belgrade and Niš as well as major crossroads.

In the elongated area of the Velika Morava river within the boundaries of Corridor 10, eight hotels and 10 motels have been surveyyed regarding their accomodation capacities together with the quality analysis. The accomodation structure, analysed in this way willcertainly contribute to an overall knowledge og the situation in tourism and tourist routes throughout the region of the river Velika Morava.